

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αφορμή για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης υπήρξε η ενασχόλησή μου με τη μνημειακή τοπογραφία της χριστιανικής Θεσσαλονίκης, συγκεκριμένα με τους ναούς, στο πλαίσιο των ακαδημαϊκών διδακτικών μου υποχρεώσεων. Αναζητώντας και καταγράφοντας τη σχετική βιβλιογραφία διαπίστωσα πολύ σύντομα τον όγκο αλλά και τη δυσκολία εντοπισμού των παλαιότερων κυρίως σχετικών μελετών. Ποικίλες οι προσεγγίσεις, πολυεπίπεδες οι αναγνώσεις από τους ειδικούς ερευνητές, άλλοτε αυστηρά επιστημονικές και άλλοτε όχι, θίγουν σχεδόν κάθε πτυχή της ταυτότητας των μνημείων. Ο πλουραλισμός ωστόσο αυτός και η πολυμορφία λειτουργούν διασπαστικά και δεν συμβάλλουν στο να αποκομίσει κανείς μία σφαιρική εικόνα για τη φυσιογνωμία του κάθε μνημείου. Για τον λόγο αυτό, όταν θεώρησα ότι είχα φθάσει σε ένα ικανοποιητικό σημείο, θέλησα να αξιοποιήσω το υλικό, που με πολύ κόπο είχα συγκεντρώσει, για να συντάξω μία εκτενή μελέτη στην οποία θα παρέχεται ολοκληρωμένη και κριτική ενίοτε θεώρηση όλων εκείνων των στοιχείων που συνθέτουν την ιστορία εκάστου μνημείου, συνοδευόμενη βέβαια από την απαραίτητη βιβλιογραφική τεκμηρίωση.

Οι ναοί της Θεσσαλονίκης κτίστηκαν και κοσμήθηκαν με τις ευγενείς χορηγίες βασιλέων και πατριαρχών μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικοκοινωνικά πλαίσια ως έκφραση συγκεκριμένης πολιτικοθηρησκευτικής ιδεολογίας. Είναι δείκτες άλλων εποχών, εποχών ακμής ή παρακμής και σημαδεύουν το ιστορικό πρόσωπο της συμβασιλεύουσας πόλης. Προγενέστεροι ερευνητές όπως οι Tafel, Texier-Pullan, Duchesne, Bayet, Χατζηγιώάννου, Tafrafi, Diehl, Le Tourneau, Saladin, Hébrard, Παπαγεωργίου, Αδαμαντίου, Ξυγγόπουλος, Σωτηρίου, Πελεκανίδης, Θεοχαρίδης, για να αναφέρω μόνον μερικούς από τους πρωτοπόρους μελετητές αυτών των μνημείων, μου χάραξαν τον δρόμο για τις αναζητήσεις μου. Οι συγγραφές ορισμένων εξ αυτών φαντάζουν ίσως παρωχημένες και απλοϊκές σε μία εποχή που η γνώση προσφέρεται αφειδώς σε ηλεκτρονική μορφή. Αυτό όμως δεν μπορεί να ισχύσει σε καμία περίπτωση, διότι οι άνθρωποι αυτοί έσκυψαν πάνω στα μνημεία της πόλης όταν αυτά είχαν να πουν πολλά περισσότερα από όσα φιθυρίζουν σήμερα άρα ο λόγος τους έχει ανεκτίμητη βαρύτητα. Άλλωστε, όπως διαπίστωσα από την έρευνά μου, δεν είναι λίγες οι φορές που νεότεροι μελετητές καταλήγουν σε συμπεράσματα ανάλογα μ' αυτά που είχαν διατυπωθεί στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αι.

Σκοπός του πονήματος αυτού είναι να διασώσει τη γνώση, τη μνήμη, την ιστορία.

Οι ραγδαίες εξελίξεις του πολεοδομικού ιστού της πόλης με το πρόσχημα της ανάπλασης και ανακατάταξης του ζωτικού χώρου «αφανίζει» δυστυχώς με τις νέες κλίμακες των όγκων τη μαγεία της βιωματικής σχέσης που υπήρχε κάποτε ανάμεσα στους κατοίκους και στα μνημεία της πόλης. Με πολλή αγάπη και μεράκι καταπιιάστηκα να αναδείξω αυτά τα μνημεία που σφράγισαν μία από τις σημαντικότερες περιόδους της ιστορίας της Θεσσαλονίκης.

Αρωγό στην προσπάθειά μου αυτή είχα τον σύζυγό μου Γιάννη και τα παιδιά μου Κυριάκο και Πάρι τους οποίους και από τη θέση αυτή, ευχαριστώ με όλη μου την καρδιά για την υπομονή και την κατανόηση για τις ατέλειωτες ώρες μελέτης η οποία με αποσπούσε από τη φροντίδα τους. Πολύτιμη υπήρξε η συνεργασία μου με φίλους συναδέλφους οι οποίοι, αβίαστα, ο καθένας ανάλογα με την ειδικότητά του, συνέδραμαν στην ερευνητική μου προσπάθεια. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην κυρία Αγγελική Τριβυζαδάκη, λέκτορα του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας για την ηθική συμπαράσταση αλλά και τις γόνιμες συζητήσεις καθ'όλη τη διάρκεια εκπόνησης της μελέτης καθώς επίσης και στην κυρία Μακραντωνάκη-Φαραζά, καθηγήτρια Αγγλικών της Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ για τον έλεγχο της αγγλικής περίληψης. Στην αρτιότερη εμφάνιση του κειμένου ουσιαστική υπήρξε η συμβολή της κυρίας Διαλεχτής Καψάλα, επιστημονικής συνεργάτιδας της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών την οποία ευχαριστώ θερμά και από τη θέση αυτή.

Από τη θέση αυτή θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους αρχαιολόγους της 9ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων για το υλικό που έθεσαν στη διάθεσή μου. Δεν θα μπορούσα τέλος να παραλείψω να ευχαριστήσω τον φωτογράφο κ. Σωτήριο Χαϊδεμένο για το φωτογραφικό υλικό καθώς και τον κ. Ιωάννη Τσαχουρίδη των εκδόσεων «Γράφημα» ο οποίος ευχαρίστως ανέλαβε και επιμελήθηκε της έκδοσης του βιβλίου.

Θέλω να πιστεύω ότι το βιβλίο αυτό θα δώσει το έναυσμα για έναν γόνιμο διάλογο με τους ναούς αυτής της πόλης, ναούς τεκμήρια ιστορίας και πολιτισμού, τεκμήρια τέχνης και πίστης, τεκμήρια μιας παράδοσης όχι στείρας, αλλά ζωογόνου και δημιουργικής.